

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI ĐỨC DUẤN

ĐÁNH GIÁ ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN CHO
PHÁT TRIỂN NÔNG, LÂM NGHIỆP BỀN VỮNG
HUYỆN TAM ĐẢO, TỈNH VĨNH PHÚC

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Thái Nguyên, năm 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

BÙI ĐỨC DUẤN

**ĐÁNH GIÁ ĐIỀU KIỆN TỰ NHIÊN CHO
PHÁT TRIỂN NÔNG, LÂM NGHIỆP BỀN VỮNG
HUYỆN TAM ĐẢO, TỈNH VĨNH PHÚC**

Ngành: Địa lí tự nhiên

Mã số: 8 44 02 17

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÍ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Trần Viết Khanh

Thái Nguyên, năm 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi, các số liệu và tài liệu trích dẫn có nguồn gốc rõ ràng. Kết quả trong luận văn chưa được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu khoa học nào khác, nếu có gì sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2018

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

Bùi Đức Dẫn

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành luận văn này, lời đầu tiên cho phép tôi được bày tỏ sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc tới PGS. TS. Trần Viết Khanh - người thầy đã trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ và chỉ bảo cho tôi nhiều kiến thức, kinh nghiệm quý giá trên con đường tiếp cận nghiên cứu khoa học địa lí.

Tôi cũng xin được trân trọng cảm ơn các thầy giáo, cô giáo trong khoa Địa lí, đặc biệt là các thầy cô giáo thuộc bộ môn Địa lí tự nhiên, trường Đại học sư phạm Thái Nguyên đã hết lòng giảng dạy, dìu dắt chúng tôi trong suốt thời gian học tập tại khoa.

Xin được cảm ơn chân thành tới Ban Giám hiệu, Phòng Đào tạo, Đại học Thái Nguyên, Ban Chủ nhiệm khoa Địa lí, Đại học Sư phạm Thái Nguyên, Viện Địa lí đã tạo điều kiện cho tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu trong suốt thời gian qua.

Trong quá trình thực hiện luận văn, tôi đã nhận được sự giúp đỡ nhiệt tình của các cán bộ phong thống kê huyện Tam Đảo, Sở Tài nguyên và Môi trường tỉnh Vĩnh Phúc đã tạo điều kiện cho tôi được tiếp cận các số liệu, tài liệu, bản đồ liên quan đến luận văn.

Cuối cùng tôi xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, bạn bè và đồng nghiệp, những người đã luôn bên tôi, động viên và khuyến khích tôi trong quá trình học tập và thực hiện đề tài nghiên cứu của mình.

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

Bùi Đức Dẫn

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT.....	iv
DANH MỤC CÁC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC HÌNH.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Tính cấp thiết của đề tài.....	1
2. Mục tiêu và nhiệm vụ của đề tài	2
3. Phạm vi nghiên cứu	3
4. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu	4
5. Tổng quan các công trình nghiên cứu có liên quan đến đề tài	8
6. Đóng góp của đề tài	14
7. Cơ sở tài liệu	14
8. Cấu trúc luận văn	14
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN NGHIÊN CỨU ĐÁNH GIÁ CẢNH QUAN CHO PHÁT TRIỂN NÔNG - LÂM NGHIỆP BỀN VỮNG HUYỆN TAM ĐẢO TỈNH VINH PHÚC	16
1.1. Cơ sở lý luận về nghiên cứu đánh giá cảnh quan cho phát triển nông - lâm nghiệp ..	16
1.1.1. Quan niệm về cảnh quan.....	16
1.1.2. Lý luận chung về nghiên cứu cảnh quan	18
1.1.3. Lý luận chung về đánh giá cảnh quan	25
1.1.4. Các hệ thống phân loại phổ biến trong nghiên cứu cảnh quan.....	30
1.2. Quan điểm phát triển bền vững trong sử dụng hợp lý tài nguyên thiên nhiên	33
1.3. Cơ sở thực tiễn của việc nghiên cứu cảnh quan phục vụ phát triển bền vững nông - lâm nghiệp	36
1.3.1. Định hướng sử dụng cảnh quan cho phát triển nông - lâm nghiệp.....	36
1.3.2. Cơ sở thực tiễn của việc nghiên cứu cảnh quan của huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	36
Tiểu kết chương 1	38

Chương 2: CÁC NHÂN TỐ THÀNH TẠO CẢNH QUAN VÀ ĐẶC ĐIỂM CẢNH QUAN HUYỆN TAM ĐẢO, TỈNH VĨNH PHÚC	39
2.1. Các nhân tố thành tạo cảnh quan huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	39
2.1.1. Vị trí địa lí.....	39
2.1.2. Điều kiện tự nhiên.....	41
2.1.3. Những hoạt động dân sinh	53
2.1.4. Đánh giá chung về nguồn lực	56
2.2. Đặc điểm phân hóa cảnh quan huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	59
2.2.1. Phân loại cảnh quan huyện Tam Đảo	59
2.2.2. Đặc điểm chức năng cảnh quan huyện Tam Đảo	67
Tiểu kết chương 2	70
Chương 3: ĐÁNH GIÁ CẢNH QUAN HUYỆN TAM ĐẢO VÀ ĐỀ XUẤT ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NÔNG - LÂM NGHIỆP	71
3.1. Phân nhóm cảnh quan theo khả năng sử dụng đất cho nông - lâm nghiệp.....	71
3.1.1. Nguyên tắc và phương pháp đánh giá	71
3.1.2. Chỉ tiêu phân nhóm cảnh quan	72
3.2. Phân loại cảnh quan cho các loại hình sử dụng đất	76
3.2.1. Đất sản xuất nông nghiệp	76
3.2.2. Đối với ngành lâm nghiệp	80
3.3. Đánh giá tổng hợp điều kiện tự nhiên.....	83
3.4. Định hướng sử dụng không gian lãnh thổ huyện Tam Đảo cho phát triển nông - lâm nghiệp	86
3.4.1. Quy hoạch phát triển nông - lâm nghiệp	86
3.4.2. Định hướng sử dụng không gian lãnh thổ huyện Tam Đảo cho phát triển nông - lâm nghiệp	87
Tiểu kết chương 3	93
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ.....	94
1. Kết luận.....	94
2. Kiến Nghị.....	96
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	97
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

BĐCQ	: Bản đồ cảnh quan
BVMT	: Bảo vệ môi trường
CQ	: Cảnh quan
CQH	: Cảnh quan học
DT	: Doanh thu
BĐCQ	: Bản đồ cảnh quan
ĐGCQ	: Đánh giá cảnh quan
ĐKTN	: Điều kiện tự nhiên
KT - XH	: Kinh tế - Xã hội
NCCQ	: Nghiên cứu cảnh quan
NLKH	: Nông lâm kết hợp
NLN	: Nông lâm nghiệp
SX	: Sản xuất
TNTN	: Tài nguyên thiên nhiên
TT	: Thị trấn
UBND	: Ủy ban nhân dân
SXNLN	: Sản xuất nông, lâm nghiệp

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1. So sánh các điều kiện địa lí, cấu trúc CQ và hoạt động SXNLN	21
Bảng 2.1. Tình hình sử dụng đất đai của huyện Tam Đảo 2005 - 2015	48
Bảng 2.2. Hiện trạng rừng huyện Tam Đảo giai đoạn 2009 - 2016	50
Bảng 2.3. Biến động nguồn lao động huyện Tam Đảo giai đoạn 2004 - 2015	53
Bảng 2.4: Giá trị và cơ cấu ngành kinh tế trên địa bàn huyện.....	55
Bảng 2.5. Các phụ lớp CQ và độ cao địa hình.....	61
Bảng 2.6. Hệ thống chỉ tiêu phân loại CQ huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc.....	62
Bảng 3.1 Tiêu chí đánh giá cho sản xuất nông, lâm nghiệp	75
Bảng 3.2 Tổng hợp đánh giá riêng các chỉ tiêu của CQ đối với sản xuất nông nghiệp.....	78
Bảng 3.3 Kết quả đánh giá cho nông nghiệp	79
Bảng 3.4: Tổng hợp kết quả đánh giá chung của các loại cảnh quan cho ngành nông nghiệp huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	80
Bảng 3.5: Tổng hợp đánh giá riêng các chỉ tiêu của CQ đối với sản xuất lâm nghiệp.....	82
Bảng 3.6: Kết quả đánh giá tổng hợp cho phát triển lâm nghiệp	82
Bảng 3.7 Bảng tổng hợp kết quả đánh giá ngành sản xuất nông, lâm nghiệp.....	83
Bảng 3.8 Kết quả đánh giá tổng hợp các loại CQ cho phát triển nông, lâm nghiệp huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	84
Bảng 3.9: Kết cấu một số mô hình nông - lâm kết hợp	89

DANH MỤC CÁC HÌNH

Hình 1.1. Sơ đồ quy trình đánh giá cảnh quan	29
Hình 1.2. Mô hình PTBV	35
Hình 1.3. Phát triển bền vững trên quan điểm động	35
Hình 2.1. Bản đồ hành chính tỉnh Vĩnh Phúc	40
Hình 2.2. Bản đồ sinh khí hậu tỉnh Vĩnh Phúc	44
Hình 2.3. Biểu diễn nhiệt độ trung bình các tháng trong năm giai đoạn 2007 - 2016	45
Hình 2.4. Lượng mưa trung bình các tháng trong năm giai đoạn 2007 - 2016	45
Hình 2.5. Bản đồ thổ nhưỡng tỉnh Vĩnh Phúc	47
Hình 2.6. Cơ cấu giá trị sản xuất GDP huyện Tam Đảo năm 2005, 2015 (%)	56
Hình 2.7. Bản đồ cảnh quan huyện Tam Đảo - tỉnh Vĩnh Phúc	66
Hình 3.1. Bản đồ đánh giá cảnh quan phục vụ phát triển nông - lâm nghiệp huyện Tam Đảo	85
Hình 3.2. Sơ đồ: Vòng xoáy đói nghèo của người dân miền núi	88
Hình 3.3. Sơ đồ Lợi ích KT - XH và môi trường của mô hình NLKH	89
Hình 3.4. Bản đồ định hướng tổ chức không gian sản xuất nông - lâm nghiệp huyện Tam Đảo, tỉnh Vĩnh Phúc	92

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Nông, lâm nghiệp là ngành có vai trò to lớn đối với sự phát triển kinh tế - xã hội của bất kì quốc gia nào, dân tộc nào, địa phương nào và ở bất kì thời đại nào, dù cho khoa học kỹ thuật có phát triển đến đâu thì cũng không có ngành nào có thể thay thế được nông, lâm nghiệp.

Nông nghiệp cung cấp lương thực thực phẩm cho nhu cầu xã hội, cung cấp nguyên liệu cho công nghiệp chế biến, tạo ra các sản phẩm có giá trị xuất khẩu, nông nghiệp là cơ sở trong sự phát triển bền vững của môi trường vì sản xuất nông nghiệp gắn liền trực tiếp với môi trường tự nhiên,...

Nông nghiệp là một trong những ngành có định hướng tài nguyên rõ rệt. Tài nguyên có vai trò đặc biệt quan trọng tới hiệu sự phát triển và phân bố nông nghiệp. Phát triển nông nghiệp bền vững dựa trên cơ sở khai thác sử dụng tài nguyên hướng tới việc thỏa mãn được các yêu cầu hiện tại và không làm tổn hại đến nhu cầu của các thế hệ mai sau. Để nông nghiệp phát triển được một cách bền vững thì việc đánh giá tổng hợp các điều kiện địa lí và tài nguyên là việc làm cần thiết nhằm xác định được giá trị của các hợp phần tự nhiên phù hợp cho việc khai thác phát triển nông nghiệp. Thông qua việc đánh giá các thành tạo, các tính chất của tự nhiên cũng như các điều kiện, khả năng khai thác tài nguyên sẽ xác định được mức độ thuận lợi của tự nhiên đối với từng loại cây trồng, vật nuôi.

Đối với tỉnh Vĩnh Phúc, hiện nay ngành nông - lâm nghiệp của tỉnh không chiếm tỉ trọng cao trong cơ cấu GDP toàn tỉnh, tuy nhiên, với mục tiêu phát huy tiềm năng phát triển kinh tế của tỉnh, phát triển nông - lâm nghiệp vẫn chiếm ưu thế, nên tỉnh Vĩnh Phúc hướng tới mục đích phát triển kinh tế theo con đường công nghiệp và rất chú trọng tới việc nâng cao sản lượng, chất lượng nông - lâm nghiệp trong toàn tỉnh, tăng thu nhập cho người nông dân, góp phần tích cực vào sự nghiệp công nghiệp hóa - hiện đại hóa nông nghiệp, nông thôn ở vùng trung du và miền núi.

Để phát triển nông - lâm nghiệp ngoài kinh nghiệm, trình độ của con người thì các nhân tố tự nhiên đóng một vai trò hết sức quan trọng.